

היבטים קוריקולריים של תהליך האינטרנציונליזציה במערכת החינוך בישראל
ה. בר-ניסן, מ. ימיני
 החוג למדיניות ומנהל החינוך, ביה"ס לחינוך ע"ש חיים וג'ואן קונסטנטינר,
 אוניברסיטת תל אביב, תל-אביב, ישראל

חוקרים רבים דנים בתפקידה המשתנה של מערכת החינוך בעולם הנתון להשפעות הגלובליזציה. הגלובליזציה באה לידי ביטוי בתנועה חופשית של סחורות, שירותים, בני אדם ורעיונות באופן חופשי בין גבולות המדינות ובהתפתחות מואצת של טכנולוגיות מידע ותקשורת. אלו מהווים מנוף חברתי, תרבותי וחינוכי, אשר מציב את שאלת הרלוונטיות של מערכת החינוך לעשורים הבאים של המאה ה-21. המחקר בוחן את תמהיל החומר הנלמד בראי גלובאלי לאורך עשרים השנה האחרונות במקצוע ההיסטוריה כפי שהוא בא לידי ביטוי בבחינות הבגרות במערכת החינוך הממלכתית בזרם היהודי.

מתודולוגית המחקר היא משולבת איכותנית וכמותית, כאשר ראיונות וניתוחי דוחות מלווים בבחינה כמותית של תכני בחינות הבגרות בהיסטוריה בין השנים 2011-1990. בחלק האיכותני בוצעו ראיונות עומק עם מורים להיסטוריה ומפקחים אזוריים וארציים למקצוע.

בנוסף נסקרו חוזרי מנכ"ל ודוחות ועדות מקצועיות. בחלק הכמותי בחינות הבגרות בזרם ממלכתי יהודי נאספו וקודדו על ידי שני חוקרים בצורה בלתי תלויה לפי שייכות גלובאלית מול לוקאלית של שאלות הבחינה. בנוסף, תועדו שינויים פרסונאליים במערכת קבלת ההחלטות בנושא הן בדרג הפוליטי והן בדרג האדמיניסטרטיבי בניסיון להתחקות אחר מקור השינויים בקוריקולום.

ממצאים ראשוניים מצביעים על שינוי משמעותי בתמהיל הנושאים הגלובאליים אל מול הנושאים הלוקאליים לאורך השנים. נראה כי החלק הגלובאלי בשאלוני הבגרות בהיסטוריה ירד בכ-50 אחוז במהלך עשרים שנה האחרונות. שנות התשעים התאפיינו ביציבות כיוון שהבחינה התחלקה לשני שאלונים: היסטוריה כללית והיסטוריה של עם ישראל. בשנת 2000 התבצע שינוי בפורמט הבחינה (חוזר מנכ"ל סא 4.3.6) והשאלונים אוחדו. משלב זה ואילך איבד התמהיל מיציבותו ומשנת 2003 אחוז שאלות ההסטוריה הכללית נמצא במגמת ירידה.

למחקר זה תרומה משמעותית לשדה מחקר בתחום האינטרנציונליזציה במערכת החינוך. בעוד שהדיון הציבורי והשיח האקדמי מתמקדים בהישגי התלמידים במבחנים הבינלאומיים כדוגמת PISA וכן בהשפעת מבחנים אלו על מערכת החינוך בכלל והקוריקולום בפרט, נראה כי שינויים רבים חלים בקוריקולום במקצועות ההומניים כדוגמת היסטוריה כפי שנבדק במחקר הנוכחי.

נראה כי תהליכים בינלאומיים החלים במערכת החינוך מורכבים ומושפעים מלחצים משמעותיים לעיתים סותרים לכיוונים בינלאומיים וכן לכיוונים הלוקאליים. מחקר זה תורם להבנת תהליכים של שינויים קוריקולריים במערכת החינוך ומצביע על מגמות וכיוונים עתידיים בתחום.